



STORTINGET

Representantforslag 9 S

(2026–2027)

fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken, Kirsti Bergstø, Marthe Hammer, Anne Lise Gjerstad Fredlund, Sunniva Holmås Eidsvoll, Mirell Høyer-Berntsen, Ingrid Fiskaa, Audun Hammer Hovda og Marian Hussein

Dokument 8:9 S (2026–2027)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken, Kirsti Bergstø, Marthe Hammer, Anne Lise Gjerstad Fredlund, Sunniva Holmås Eidsvoll, Mirell Høyer-Berntsen, Ingrid Fiskaa, Audun Hammer Hovda og Marian Hussein om konsesjonssystem for etablering av datasentre

Til Stortinget

Bakgrunn

3. april 1906 fattet Odelstinget i Stortinget vedtak om «panikklovene» for å stanse raidet av norske fossefall fra utenlandske kapitalinteresser. Den gang var faren svært stor for at utenlandske interesser skulle kjøpe opp det som skulle bli mye av grunnlaget for den norske velferdsstaten, vannkrafta. Da viste Stortinget mot og handlet raskt i innbyggernes og statens interesse. De innførte panikklovene i 1906, som gjorde det ulovlig for utenlandske selskaper å kjøpe norsk vannkraft i påvente av en ny regulering. Reguleringen som kom på plass, har vært grunnlag for konsesjonslovene rundt norsk vannkraft, og dette har sørget for at vannkrafta fortsatt tjener fellesskapets interesser. Med handlekraft håndterte Stortinget raskt en situasjon som var på vei ut av kontroll.

I 1906 innførte Stortinget et midlertidig forbud mot at utenlandsk kapital kunne kjøpe fossefallene, og tre år etter vedtok Stortinget konsesjonslovene for vannkraft, selve fundamentet i forvaltningen av vannkraftressursene. Den midlertidige loven lød:

«Eiendomsret eller brugsret til vandfald her i riget kan indtil videre ikke uden tilladelse af kongen, erhverves af fremmede statsborgere eller af selskab, hvis medlemmer ikke alle er personlig ansvarlige. Lov om adgang for andre end norske statsborgere til at erhverve fast eiendom eller brugsret over grund her i riget af 9de juni 1903 §§ 4-7 finder tilsvarende anvendelse. Denne lov træder i kraft straks og bliver ethvert fald ikke gjældende længre end indtil opløsning af indeværende storting.»

Noen år etter kom konsesjonslovene og sikret landet nasjonal kontroll over utbygging og eierskap. 90 prosent av vannkraftproduksjonen er i dag eid av det offentlige. Det gjør at fortjenesten fra vannkrafta går til fellesskapet. Det bygger sykehus, barnehager og omsorgsboliger – kort sagt er dette med på å sikre samfunnets velferd.

Nå står Norge overfor en lignende situasjon igjen. På veldig kort tid har datasenterbransjen fått kontroll over store deler av norsk kraftforbruk. Utviklingen har gått så raskt at myndighetene har mistet kontrollen. Det er på tide med en tydelig stopp i etablering av datasentre i påvente av en ny regulering. Stortinget må vedta en ny panikklov. I dag planlegges det en rekke datasentre rundt om i Norge. Det er kun opp til den enkelte kommune, gjennom plan- og bygningsloven, å vedta om disse datasentrene skal bygges eller ikke. Det finnes ingen nasjonal koordinering eller kontroll på hvor mange datasentre som skal etableres, hvor de skal etableres, og om de skal etableres. Det finnes heller ingen krav til eierskap. Over 90 prosent av datasentrene har utenlandsk eierskap, og flesteparten av disse eies fra skatteparadis. Samtidig ser man at verdien datasentrene står for, ikke blir igjen i Norge, men i produktene eierne selger fra andre steder. I motsetning til oljenæringen, som betaler skatt på grunnrenten, slipper datasentrene unna. Norge gir altså fra seg ressursene uten å sitte igjen med verdiene.

Datasenterbransjen vokser kraftig og ukontrollert. På få år har mengden kraftforbruk til datasentre blitt mangedoblet. Videre står datasentre for 47 prosent av reservert nettkapasitet og over halvparten av Statnetts kapasitetskø. Alt i alt betyr dette at det meste som er planlagt av kraftkrevende utbygginger i Norge framover, er datasentre. Det får store konsekvenser for hele resten av samfunnet. Kraftressursene går til datasentrene, i stedet for til andre formål. Strømprisene presses opp, og det blir lite kraft igjen til klimakutt, til annet næringsliv og til industrien. Konsekvensen av det ser man allerede i Nord-Norge, hvor det har blitt satt stopp for nye tilknytninger.

Det er behov for noen datasentre for å sikre nasjonal kontroll over data og for å dekke det behovet Norge har for lagring av data i samfunnet. Det handler blant annet om sikkerhet. Noen datasentre bidrar til samfunnskritisk infrastruktur, andre sentre bidrar kun til produksjon av meningsløs kryptovaluta. Mange av de aktuelle datasentrene bygges for de internasjonale teknologigigantene og har begrenset samfunnsnytte.

I dag er situasjonen slik at de eneste kriteriene for om et prosjekt får tilgang til kraft eller ikke, er tilgjengelig kraft i området og hvor modent prosjektet er. Datasentre er utbygginger som ofte er svært modne og dermed får høyere prioritet. Hvis det ikke gjøres noe, vil datasentrene øke strømforbruket sitt fra dagens 2 TWh til 8–10 TWh innen 2030. På to år har strømforbruket til datasentre blitt doblet. Både Statnett, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Thema Consulting Group og flere andre aktører lager prognoser for utviklingen i kraftproduksjon og strømforbruk fram mot og forbi 2030.

Forslagsstillerne fremmer derfor et forslag om et nasjonalt konsesjonssystem for etablering av datasentre. Det betyr at et selskap som vil etablere et datasenter, må søke en nasjonal instans, f.eks. NVE, om konsesjon/lov til å etablere det aktuelle datasenteret. I tillegg må selvsagt den aktuelle vertskommunen fortsatt behandle saken etter en reguleringsplan og plan- og bygningsloven. For å kunne prioritere kraft og areal til samfunnets beste er det også avgjørende å vite hvem eierne og kundene til

datasentrene er. I dag er særlig kundene ofte ukjente for kommunene og deres folkevalgte. Dette er uholdbart. Et konsesjonssystem må derfor ha som kriterium at datasentrene har kjente eiere og kunder, og det må sees på muligheten for offentlig eierskap, slik at profitten kommer fellesskapet til gode. Gjennom konsesjonssystemet kan man regulere mengden datasentre som etableres, og hvor de etableres (der det er tilgang på kraft, areal og muligheter for fornuftig bruk av spillvarmen).

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til en panikklov etter modell av panikkloven av 1906 hvor man setter etableringen av nye datasentre på vent fram til man får en helhetlig regulering av næringen.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til nasjonalt konsesjonssystem for datasentre, som kraftig begrenser etableringen av disse og som har med kriterier som stiller krav om samfunnsnytte, arbeiderrettigheter, åpenhet om eierskap til datasenteret og om kundene samt om utnyttelse av spillvarmen.
3. Stortinget ber regjeringen raskt komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan Stortingets vedtak om forbud mot kryptovalutaproduksjon i Norge skal følges opp.
4. Stortinget ber regjeringen raskt innføre prioriteringskriterier i nettkøen etter modell fra Danmark.
5. Stortinget ber regjeringen innføre krav om bruk av spillvarme fra alle nye datasentre som skal etableres, samt komme med forslag til hvordan slike krav kan stilles til eksisterende datasentre.
6. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan man kan sikre offentlig eierskap til datasentre som skal etableres i Norge.

5. oktober 2026

Lars Haltbrekken

Kirsti Bergstø

Marthe Hammer

Anne Lise Gjerstad Fredlund

Sunniva Holmås Eidsvoll

Mirell Høyer-Berntsen

Ingrid Fiskaa

Audun Hammer Hovda

Marian Hussein

